

Župnija Šentrupert. Zgodovinske osnove leta 1993, Šentrupert 1993, 130 str.

Šestoletnica začetka gradnje obrambnega stolpa (leta 1393) kot dela protiturškega tabora, ki je bil pozneje preoblikovan v cerkveni zvonik, je bila priložnost za izdajo zbornika o zgodovinskih temeljih pražupnije Šentrupert na Dolenjskem. Ta dokaj dobro proučena župnija, izzvala je namreč že marsikaterega raziskovalca, doslej pa je imela že pred osemdesetimi leti objavljeno, a še vedno zelo cenjeno monografsko delo Ivana Steklase Zgodovina župnije Šent Rupert na Dolenjskem (Ljubljana 1913) in zbornik Šentrupeška župnija (Šentrupert 1989), je s tem delom dobila novo in zanimivo predstavitev svojih zgodovinskih temeljev. Dodatno spodbudo za pripravo takšnega dela so avtorji našli še v praznovanju petstoletnice novomeškega kolegiatega kapitlja, ob proučevanju katerega se je pokazalo gradivo, ki je osvetljevalo zgodovino šentrupeške župnije, nekoč podrejene temu kapitlju. Delo hkrati prinaša nova dognanja, do katerih so strokovnjaki raznih strok prišli v zadnjih dvajsetih letih obnavljanja župnijske in drugih cerkva na področju obsežne župnije Šentrupert. Posamezna vprašanja so bila obravnavana v okviru različnih načrtov in so že postala del poglobljenega poznavanja predvsem umetnostnozgodovinske preteklosti tega dela Mirnske doline. Zbornik, ki je izšel na koncu osemdesetih let, je z druge strani pokazal utrip življenja župnije, z vsemi številnimi in različnimi dejavnostmi, ki jih razvija pastoralna ekipa, ki deluje v župniji.

Zbornik je razdeljen v tri vsebinske sklope. V prvem trije prispevki dajejo raziskovalne osnove. M. Marin po izvorni poti zarisuje topografijo sekralnih prostorov v šentrupeški župniji, s celovitim pregledom dosedanjih dognanj in z največjim poudarkom na župnijski cerkvi, vrhu slovenske gotske stavbne umetnosti. F. Baraga, najboljši poznavalec arhiva novomeškega kapitlja, na tridesetih straneh podaja pregled listin in drugega arhivskega gradiva, ki ga o župniji Šentrupert hrani ta kapitelj, ter dodaja še pregled ustreznih spisov v ljubljanskem Nadškofijskem arhivu. Dragocen je prispevek M. Dražumerič z umetnostnozgodovinsko bibliografijo cerkva šentrupeške župnije, kjer so prikazana samostojna dela ter nato zapisi v periodičnih publikacijah. Drugi del obsega razpravo R. Peskarja Šentrupeška župnijska cerkev v srednjem veku,

ki kaže na zapleten stavbni razvoj in na umetnostnozgodovinski pomen župnijske cerkve. V tretjem delu so konzervatorski zapisi. Prispevek M. Slabeta govori o raziskavah talnih slojev cerkvenega stolpa župnijske cerkve, kjer so med drugim našli večje število grobov. M. Dražumerič obravnava konzervatorske vidike obnove šentrupeške cerkve leta 1984 ter v posebnem prispevku še konservatorska poročila o obnovitvenih delih na podružnicah šentrupeške župnije v zadnjih desetih letih. M. Kapus predstavlja restavriranje Wolfove oltarne slike sv. Ruperta, D. Gerič govori o uporabi nove metode dokumentiranja stanja objektov, o tako imenovanem fotogrametričnem posnetku cerkve sv. Ruperta v Šentrupertu; priložene načrte je izdelal Zavod za fotogrametrijo Geodetske fakultete v Zagrebu. D. Vuga kaže izsledke dosedanjih raziskav na hribu Jaršč pri Homu nad Šentrupertom z arheološkim najdiščem in ruševinami gradu. Vsi prispevki so opremljeni z bogatim ilustrativnim gradivom, predvsem načrti, fotografijami in skicami, kar zborniku poleg izvirne opreme daje dodatno privlačnost.

Zgodovinske in predvsem umetnostnozgodovinske korenine župnije Šentrupert so nam s pričujočim zbornikom še bližje. Knjiga, poleg mnogih opravljenih del, istočasno kaže na dobro sodelovanje med strokovnimi ustanovami in vodstvom župnije. Verjetno ob takšnem razpoloženju ni pretirano pričakovati, da bomo v naslednjih letih dobili neke vrste nadaljevanje Steklasevega dela, ki bo predstavilo življenje župnije Šentrupert od leta 1913 dalje ter pri tem vključilo različne razsežnosti življenja cerkvene skupnosti in njenih sakralnih spomenikov.

Bogdan Kolar

Matjaž Ambrožič, Zvonarstvo na Slovenskem, Ljubljana (AES. 15) 1993, 217 str.

Ob 15. obletnici delovanja Inštituta za zgodovino Cerkev pri Teološki fakulteti v Ljubljani, kar je sama po sebi bila priložnost za praznovanje in pregled opravljenega dela, je v zbirki Acta ecclesiastica Sloveniae, ki jo izdaja Inštitut, z isto številko izšla zanimiva razprava M. Ambrožiča Zvonarstvo na Slovenskem, uspešno diplomsko delo, ki ga je pripravil na Teološki fakulteti. Avtor sam je že od zgodnjih let 'okužen' z melodijo cerkvenih glasnikov, saj je v pri-

trkovalskih skupinah sodeloval že od malega, je kasneje pa se je kot študent teologije priključil Pritrkovalskemu krožku slovenskih bogoslovcev, kjer so poleg praktičnega uvajanja v tovrstno uporabo zvonov sistematično zbirali podatke o zvonovih v slovenskih cerkvah. K sodelovanju so pritegnili tudi zunanje sodelavce in z njihovo pomočjo začeli pripravljati popise zvonov. To je bilo obdobje razmaha pritrkovalstva in nastajanja številnih skupin, ki so na občasnih srečanjih in sistematično odkrivali skrivnosti pritrkovanja.

O zvonovih in zvonarstvu na Slovenskem ni veliko literature, čeprav je glas zvonov sestavni del utripa vsakega dne. Razen maloštevilnih člankov, ki so izšli v periodiki, med katerimi so bili kot avtorji najpogosteje I. Šašelj, V. Fabjančič in I. Mercina, se je avtor lahko oprl na knjigi Josipa Lavtizarja *Zgodovina župnij in zvonovi v dekaniji Radolice* (Ljubljana 1897) in *Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj* (Ljubljana 1901). Obe deli sta izšli že pred prvo svetovno vojno, znano pa je (pregledu ukrepov za odzemanje zvonov in dogodkom, ki so jih spremljali, je avtor namenil posebno poglavje), da so v času prve in druge svetovne vojne in ponekod še poslednji zvonovi doživeli toliko uničevalnih posegov, da sta omenjeni deli lahko služili le kot metodološka opora. Trdno pomoč so delu nudili sorazmerno natančni in številni arhivski dokumenti, ki so nastajali kot popisi ob rekvizicijah. Velik del informacij je moral avtor z metrom, beležko in glasbenimi vilicami zbrati na kraju samem. Pri tem je posebno pozornost posvetil tistemu delu zvonov, ki jih običajni poslušalci ne zaznamo, to je napisom na zvonovih, reliefnim upodobitvam svetnikov, ornamentiki ter imenom mojstrov, ki so zvonove ulili.

Razprava *Zvonarstvo na Slovenskem* se začne s pregledom mesta zvonov v liturgiji in kratkim orisom zvonoslovja na Slovenskem. Osrednji del (str. 45-146) vsebuje pregled zvonarjev in zvonarskih delavnic na Slovenskem, pri čemer imajo največji delež ljubljanski zvonarji, saj jim, kakor ugotavlja avtor, "zaradi izjemnega števila pripada tudi ugledno mesto v širšem evropskem prostoru"; med temi pa izstopa zvonarska družina Samassa. Najstarejši, to je potujoči zvonarji, ki jih je uspelo identificirati, so zvonove na Slovenskem izdelovali že v 14. stoletju. V teku stoletij so pomembnejše zvonarske delavnice nastale še v Celju, Ptuj, Mariboru, Žužemberku, Slovenj Gradcu, Kopru, Kranju, Novem mestu in nazadnje v Žalcu, kjer zvonove

ulivajo od leta 1967. Dodan je tudi kratek pregled zvonarjev v slovenskem zamejstvu. V času med obema vojnama so na Jesenicah izdelovali cenejše jeklene zvonove, ki so služili kot nadomestilo za iz višjih razlogov odzete bronaste; livarni, ki je ostala brez dela, pa so nudili možnost zaposlovanja. Zadnji del razprave obsega pregled napisov in ikonografije. Napisi z nabožno, teološko in posvetno vsebino so bili izoblikovani v latinščini, slovenščini, nemščini, madžarščini, srbohrvaščini in vrsti drugih jezikov, neredko tudi v dveh jezikih. Med upodobljenimi liki so najpogostejši križani Kristus, Marija in posamezni cerkveni oz. stanovski zavetniki. Priloga vsebuje seznam zvonarjev. Besedilo so dodane številne, večinoma že objavljene ilustracije in fotografije.

Čeprav se avtor sam zaveda, da je z dosedanjim zbiranjem informacij uspel pregledati in sistematizirati le del kulturnega bogastva, ki ga na Slovenskem ohranjajo zvonovi in da bo z zbiranjem nujno nadaljevati, pomeni pričujoče delo izviren in dragocen prispevek k boljšemu poznanju slovenske kulturne zakladnice in zlasti še krajevne zgodovine. Z veseljem bomo zato pozdravili naslednje objave.

Bogdan Kolar

Dragotine kapiteljske cerkve v Novem mestu Razstava Dolenjskega muzeja od 23. 4. do 19. 9. 1993

Lanskega aprila je minilo petsto let od ustanovitve novomeškega kolegiatnega kapitlja. V prazničnem letu je bilo v mestu več prireditev in slovesnosti, Dolenjski muzej pa se je vključil v obeležitev obletnice s pripravo razstave umetnin, ki jih hrani novomeški kapitelj. Avtorja razstave sta bila kustosa Dolenjskega muzeja Jožef Matijević in Majda Pungerčar.

Vsebinsko je razstava vključevala kapiteljsko cerkev in proštijo z opremo ter prenosljive predmete, ki so bili razstavljeni v muzejskem razstavišču. Tak princip je bil nujen zaradi vsebine obravnavanega, tehnično mogoč pa zaradi bližine muzejskega razstavišča ter kapiteljske cerkve in proštije.

Uvodni desetminutni videofilm je opozoril na važnejše umetnine, jih pokazal v njihovi funkciji, poudarek pa je bil dan spremembam, ki jih je v bogoslužje prinesel zadnji koncil. Risbe